

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г.С. СКОВОРОДИ

Український мовно-літературний факультет імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка
Кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов
імені професора Михайла Гетманця

АРГУМЕНТИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ: СВОБОДА ТА БЕЗПЕКА

**Матеріали
третьої Міжнародної наукової конференції**

(6-7 квітня 2023 року)

Харків – 2023

УДК 80
А 79

Організатори конференції – кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця, ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Голова оргкомітету конференції – д. пед. н., проф., чл.-кор. НАПН України, ректор **Бойчук Юрій Дмитрович** (Україна)

Заступник голови – д. філос. н., проф., проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності **Бережна Світлана Вікторівна** (Україна)

Науковий керівник конференц-проєкту – д. філол. н., проф., завідувачка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця **Криворучко Світлана Костянтинівна** (Україна)

Члени оргкомітету:

К.Ю. Голобородько – декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, доктор філологічних наук, професор (Україна);

О.В. Радчук – докторка філологічних наук, професорка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

О.О. Скоробогатова – докторка філологічних наук, доцентка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

І.І. Степанченко – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

А.Г. Козлова – кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

І.В. Разуменко – кандидатка філологічних наук, професорка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

Н.В. Руда – кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри східних мов (Україна);

Н.В. Тучина – кандидатка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри англійської філології (Україна);

П. Рогальський – доктор філософії, докторант Університету Марії Кюрі-Склодовської Люблін (Польща);

М.Й. Рожас-Багамон – доктор філософії Університету Сурколомбіана (Колумбія);

К.Ф.Р. душ Сантуш – кандидат технічних наук, професор математичної освіти, дослідник культурологічних аспектів математики (етноматематики) та ІКТ у математичній освіті на кафедрі математики Державного університету Середнього Заходу Західної Парани (Бразилія);

Г.Д. Сільва – доктор філософії з перекладознавства, професор кафедри мов та літератури UNICENTRO, Державний університет Середнього Заходу Західної Парани (Бразилія).

Секретар: О.О. Атанова

Аргументи сучасної філології: свобода та безпека. Матеріали Міжнародної наукової конференції (6–7 квітня 2023 року). Харків. ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2023. 272 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 2 від 28.02.2023).

Матеріали конференції висвітлюють концепт СВОБОДА як провідний для європейського мислення. Для розповсюдження «свободи» необхідний концепт БЕЗПЕКА: толерантне ставлення до «іншого» / «не свого»; впевненість, що «чуже» не загрожує «своєму». Представлені інтерпретація та виокремлення ідей / проблем / конфліктів, пов'язаних із концептами СВОБОДА та БЕЗПЕКА на мовному рівні, в художніх творах, публіцистиці, на телебаченні, в інтернеті та у реальному спілкуванні.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти та вчителів загальноосвітніх шкіл.

Разуменко І. В. ПРИНЦИПИ СВОБОДИ ТА ГУМАНІЗМУ В ТВОРЧОСТІ АЛЬБЕРА КАМЮ	172
Рогожа А. О. КОНЦЕПТ СВОБОДИ ЖІНКИ ХІХ-ХХ СТ. У РОМАНІ Д.Г. ЛОУРЕНСА «ЗГУБЛЕНА ДІВЧИНА»	177
Романова Н. В. СВОБОДА ОЧИМА ШВЕДСЬКИХ ПІДЛІТКІВ ХVІІ СТОЛІТТЯ ЗА НІНОЮ БЛАЗОН	183
Руда Н. В., Калашник Л. С. ПОНЯТТЯ СВОБОДИ В КИТАЙСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	188
Dos Santos, Clodogil Fabiano Ribeiro FREEDOM AND SECURITY: AN ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP IN THE LIGHT OF FREIREAN PEDAGOGY AND ETHNOMATHEMATICS ..	193
Севрук К. О. ВІДОБРАЖЕННЯ КОНЦЕПУ «СВОБОДА» В ОДІ ФРІДРІХА ШИЛЛЕРА ... «ДО РАДОСТІ»	197
Семенова О. В. СВОБОДА – КУЛЬТУРНИЙ КОД	203
Скоробогатова О. О., Казакова О. Г. ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ РОЗШИРЕННЯ І КОМПРЕСІЇ ЛІРИЧНОГО ПРОСТОРУ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ	208
Трегубов Д. Г., Трегубова І. М. НЕОБХІДНІСТЬ ІЄРАРХІЇ ТА МЕЖ ТОЛЕРАНТНОСТІ	214
Тучина Н. В. МЕТАФОРИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ПОГЛЯДІВ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС І ЙОГО УЧАСНИКІВ	220
Халіман О. В. ЛІНГВОКРЕАТИВНІСТЬ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК ВИЯВ СВОБОДИ: УТВОРЕННЯ ФОРМ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ В СУЧАСНОМУ МОВЛЕННІ (на матеріалі словника А. Нелюби, Є. Редька «Лексико- словотвірні інновації (2017–2021)» та корпусу ГРАК)	225
Хоменко Г. І. РИЗИК ЯК УМОВА СВОБОДИ Й БЕЗПЕКИ: ІСТОРИЧНИЙ УРОК УКРАЇНИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	232
Чорноконь В. В. ПОШУКИ СВОБОДИ ГЕРОЇВ РОМАНУ ЕРНЕСТА ГЕМІНГВЕЯ «І СХОДИТЬ СОНЦЕ» («ФІЄСТА») В СИТУАЦІЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	237
Shostak Oksana FREEDOM IN GENDER CATEGORIES IN <i>TRACKS</i> BY LOUISE ERDRICH ..	242
Штейнбук Ф. М. ПОШУКИ У-ТОПОСУ СВОБОДИ ЗА «СЛІДАМИ НА ДОРОЗІ» В ОДНОЙМЕННОМУ РОМАНІ ВАЛЕРІЯ АНАНЬЄВА	248

НЕОБХІДНІСТЬ ІЄРАРХІЇ ТА МЕЖ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Трегубов Д. Г., Трегубова І. М. (Харків, Україна)

<http://orcid.org/0000-0003-1821-822X>

<https://orcid.org/0000-0002-0787-8882>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7818292>

Abstract

This article aim is to study the problem of the hierarchy of human freedoms and corresponding mutual tolerances. It is shown that such a hierarchy involves levels close to needs in Maslow's hierarchy and is determined by the set of human rights and needs. The article proves that there are primary and secondary needs, so they should be resolved in that order.

Therefore, tolerance to primary needs is more important. Attention is focused on the fact that different phases of war expose the human needs hierarchy. It was also noted that bad habits and loud music allow a person to get an imaginary state of needs satisfaction within the entire pyramid, but mostly it creates some intolerant influence on some of the surrounding people. Attention is drawn to the fact that war and state of the expected victory aggravates the problems of worldview tolerance in Ukrainian society. It is proved that the solution of the language issue is possible only by developing the language for the eastern regions based on the language of H.S. Skovoroda, which became the basis for the development of the Ukrainian literary language.

Key words: man, freedom, rights, needs, tolerance, war, language.

Свобода завжди має межі, людина є вільною у певному соціально зумовленому просторі. Суспільно дозволені межі потребують визнання суб'єктами суспільства. Визнання чужих свобод позначають поняттям «толерантність». Під цим словом частіше розуміють повагу до особистості,

свобод індивідуальних проявів. Це поняття можна розглянути ширше, оскільки потреби людини мають й інші спрямування. Ієрархію сукупності цих потреб виражають пірамідою Маслоу.

Свободи однієї людини не повинні порушувати особистого простору інших людей як невід'ємної їх частини. Він повинен бути захищений від зовнішнього втручання: фізичного проникнення, розповсюдженням звуків, запахів, токсичних речовин, вібрації, візуальної інформації, надмірної пропаганди іншого світогляду, обмеження можливості дотримання певних традицій. Постає питання про достатні межі цього простору, надлишкові претензії на нього, критичні межі та ієрархію толерантностей. Виникає поняття «критичної нетолерантності», яке передбачає засудження спільнотою або кримінальну відповідальність. Можна виділити й нетолерантність до оточуючого світу як до середовища загального користування – простору, який повинен залишатися нейтральним, без наявності та наслідків впливів людини, які його змінюють. Підступною виявилась ліберальність світових країн до агресивних дій російської держави на пострадянському просторі. Нетолерантність забруднює суспільство, порушує нормальне, збалансоване життя людини (Tregubov, 2021). До більш нетолерантних проявів можна віднести сліпі дії у власних інтересах, які псують особистий простір інших людей, не мають суспільної користі (обстріли, гучна музика, стуки, паління та ін.). Базою для побудови особистого простору може бути лише відсутність таких впливів. Тобто існує складна суб'єкт-об'єктна система взаємних толерантностей різних рівнів.

Будь-яка нетолерантність є агресією до особистого простору людини. Вона може бути виправдана у разі, якщо людина виявляє критичні прояви агресії та потребує запобіжних заходів. Множинний нетолерантний вплив має на людину такий самий тиск, як і війна. Війна оголила ієрархію потреб: у перші дні головним для людей було забезпечення та збереження життя шляхом або евакуації за будь-що, або накопичення ресурсів (їжі, води, грошей). У Харкові ледь працювало найголовніше: продаж продуктів харчування, ліків, а також бензину. Продаж більшості промислових товарів, діяльність місць розваг, клубів і кафе

припинилася. Зникла бізнес-реклама, розповсюдилася патріотична. Виник період військового комунізму: на рівні гуманітарної допомоги надавалися їжа, товари, послуги, ремонт вибитих вікон, проїзд у транспорті, місця для знаходження у приватних підвалах. Потім почали відкриватися кафе, кальянні й промисловий ринок – актуальність задоволення потреб наступного рівня виникла за вирішення первинного рівня.

Під обстрілами прояви загальної толерантності послабшали, бо людям було важко відволікатись на додаткову умовність взаємовідносин. Але це не стосується взаємодопомоги, яка є не стільки повагою до чужих свобод, скільки повагою до життя взагалі. Сама по собі толерантність не передбачає допомоги іншим. Повага ж до життя не може бути інертною, вимагає йти проти власних інтересів, таку взаємодопомогу можна вважати базовою толерантністю.

Ієрархію взаємних толерантностей можна співвіднести з пірамідою потреб Маслоу та декларацією про права людини (потреби людини не завжди ідентичні її правам). Толерантність же має враховувати обидві ці складові. Хоча ієрархія Маслоу не є загальновизнаною та досконалою, існує сенс розділяти критичні та другорядні потреби людини. Критерієм ієрархії є відсутність потреби у реалізації наступного рівня, якщо не вирішено питання попереднього. Першою є потреба у збереженні життя, що тимчасово може відсунути на другий план питання їжі та пиття. Зі збереженням життя пов'язана друга потреба – у їжі, воді, ліках, вільному диханні. Третім рівнем є потреба у відпочинку, сні; четвертим – потреба у фізичній та психологічній безпеці, визнанні оточуючих, дружніх стосунках, сексі, інтеграції у спільноту та вільному спілкуванні. Тоді й питання мови можна віднести до базових (Trehubov & Trehubova, 2021), на яких має ґрунтуватися толерантність.

Толерантність є базисом лібералізму, але світ більш толерантний до споживачів задоволень, бо вони рухають економіку. Виникає нерівність толерантностей, менш толерантна людина відчуває більше свобод. Людина під нетолерантним впливом вимушена або терпіти, або шукати шляхів боротьби за права. Виходом було б впровадження автоматичного моніторингу: забруднення

повітря порушує другий рівень прав, людина відчуває задуху; гучні звуки втручаються у чужий простір; низькочастотний вплив долає значні відстані (двигуни, сабвуфер), викликає відчуття страху – це частоти руйнувань та війни, що порушує четвертий рівень прав.

Після перемоги для України загостриться питання мовної та світоглядної толерантності. «Чому на сході розмовляють мовою агресора?.. Всі, хто залишався на окупованих територіях – прихильники ворога... Ні – ви перші винні». Виник незрозумілий стан для певної категорії людей: простіше не їсти «російський сир», ніж перестати розмовляти мовою дитинства. Де провести межу толерантності? Існує тенденція відхрещуватись від «забрудненого російським». Але є небезпека «викинути дитину разом з водою». Потрібно зберігати толерантність до історичних подій, персонажів, а також до сучасних співвітчизників. Це передбачає кропітку роботу з «відмивання» усього, що навмисно забруднено сусідом. Навіть війну цей сусід, здається, завершить та поверне усі території, коли вирішить, що достатньо сплюндрував (як і 850 років тому (Tregubov, 2021)), розжарив та забруднив внутрішній український простір до критичної межі. У цей момент люди територій, які знаходились під тиском фейків роки Януковича та окупації, яких примусили сприймати війну як доказ тих самих фейків, потраплять в українське суспільство.

Вирішення мовного питання шляхом обмеження вжитку російської мови створить конфліктну ситуацію всередині українського суспільства і надасть деяким коментаторам привід для полеміки; залишати ж цю мову, тим більше із назвою агресора, теж не можна. Є варіант розробити для нацменшин мову під назвою «східноруська» (як варіант) на основі мови Г.С. Сковороди. Це стане ударом по російській мові більшим, ніж заборона. Сковорода заклав основи української літературної мови на базі староукраїнської, словеноруської та народної мов, але багато вживаних їм слів не сприймаються як українські, хоча мають старослов'янське чи давньоруське походження (Gnatyuk, 2010). Російська мова, вважають, виникла з церковнослов'янської й давньоболгарської без прямого зв'язку з давньоруською. Але так могла виникнути літературна мова, а заміна

мови певної народності навряд чи (більшість сел Харківщини після декількох століть російського тиску розмовляє українською). Мало ймовірно, що певний народ відмовився від власної мови та почав розмовляти церковними співами або літературною мовою, забувши про розмовні звички. У російській мові помітно багато побутових слів помилкового тлумачення («мова–язык», «питати–пытать») та слів у яких стало незрозумілим етимологічне походження («огірок–огурец» – гіркий). Це свідчать про тісний контакт носіїв давньоруської мови з іншим народом, що могло статися під час взаємної асиміляції, наприклад, частини древлян, які емігрували від наказів княгині Ольги у Залісся (Shevchenko, 2012). Деякі слова мають збіг написання та вживання, а деякі – кардинально різне походження. Останні, можливо, є залишком мови народності, яка змінила самоназву на «руській». Подібні нашарування можна розкрити й виправити, поступово наблизитись до руської складової цієї мови. Водночас необхідно закріпити в українському суспільстві розуміння того, що «руський» та «український» – це слова синоніми. Тому корень «рус» та його похідні не можуть відноситись до північного сусіда. А коли ми вживаємо такі слова по відношенню до агресора, ми відмовляємось від історичного минулого.

Людина, реалізуючи потреби, рухається за ієрархією Маслоу: вирішує наступний рівень, якщо задоволено попередній. Вживання стимулюючих речовин створює ілюзію задоволення у межах усієї піраміди поетапних бажань. Межі толерантності за Біблією і за сучасною концепцією не співпадають. Біблейські заповіді обмежують надмірність дій та бажань над достатнім. Надмірне задоволення певної потреби працює вже на функціонально менш важливу, шляхом компенсаційних механізмів. Помилкова толерантність до російської держави свідчить про необхідність обґрунтованого перегляду меж толерантності як двоскладового процесу.

Ієрархія толерантностей має будуватися від найважливішого (первинного) рівня потреб. Співвідношення потреб відрізняється у родинних, суспільних та міжсуспільних відносинах; тому відповідні ієрархії взаємних толерантностей можуть як співпадати, так і відрізнятися. Держава доцільно вимагає поваги до

державних символів, у тому числі до особи президента. Це підтримує структуру та цілісність держави. Родина є схожою системою, де системоутворюючі функції виконує певна відповідальна особа, тому потребує відповідного визнання й поваги (якщо у родині такого не буде, виникне ситуація «лебідь, рак та щука» – і родина зруйнується).

За відсутності вирішення потреб більш низьких рівнів у людини можуть розвиватися компенсаційні схильності як позитивні, так і негативні (творчість або агресія). Але й наявність усіх вирішених потреб викликає в людини тривожність, яка потребує вирішення певними надлишковими засобами.

REFERENCES

Gnatyuk, L. (2010). *Movnyi fenomen Grygoriya Skovorody v konteksti staroukraïns'koï knyzhnoï tradytsii* [The linguistic phenomenon of Hryhoriy Skovoroda in the old Ukrainian book tradition context]. K.: Kiivs'kyi universytet [in Ukrainian].

Shevchenko, I. (2012). *Taina drevlyans'kogo knyazivstva* [The Drevlyan principality secret]. Retrieved from <https://www.ovruch.info/category/articles/> [in Ukrainian].

Tregubov, D. (2022). *Moskovs'ka derzhava yak proekt zaperechennya Rusi* [The Moscow state as a project of denying Rus]. *2 Mizhnarodna naukova konferentsiya: "Argumenty suchasnoï filologii. Obraz Zhinky: "zhinoche", "feminists'ke", "feminne"'*. Kharkiv: KhNPU im. G.S. Skovorody, p. 37–39 [in Ukrainian].

Tregubov, D. (2021). Formation Principles of the World Society that Does Not Create Pollution. *"Problemy ekologii ta energozberezheniya": XIV Mizhnarodna naukovu-tekhnichna konferentsiya*. Mikolaïv: Torubara V.V., p. 145–149.

Trehubov, D., Trehubova, I. (2021). Self-identification of the Ukrainians through pining for their native land (on the material of folk art). *Astraea*, 2(1), p. 96–114.